

УДК [005.52 : 005.62] : 331.146.1

С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська, О.Ф. Грищенко

Сумський державний університет

Оцінка інноваційного потенціалу регіону як основа ухвалення ефективних інноваційних рішень¹

У роботі сформовано авторський підхід щодо дослідження регіональної інноваційної діяльності, запропоновано критеріальну базу для комплексної оцінки величини інноваційного потенціалу регіону, що дозволяє враховувати взаємозв'язки та залежність його структурних елементів; визначено сутність стратегії інноваційного розвитку регіону, її принципи та розроблено матрицю вибору залежно від співвідношення рівнів достатності ресурсів регіону та його інноваційного потенціалу.

In this paper the author's approach to study regional innovative activity is formed, the criterial framework for a comprehensive estimation of regional innovative potential is suggested, the essence of innovative regional development strategies and principles are defined; the matrix of choice depending on the ratio levels of region resources adequacy and its innovative capacity are defined.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. За сучасних умов стале економічне зростання окремих регіонів значною мірою обумовлюються інтелектуалізацією основних факторів виробництва та наявністю потужного інноваційного потенціалу. А об'єктивна необхідність удосконалення механізму здійснення комплексного критеріального аналізу і оцінки інноваційного потенціалу регіонів України в умовах динамічності та нестабільності ринкових процесів актуалізує проблему, що досліджується у даній роботі.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вивчення та аналіз літератури свідчить про значний науковий інтерес до цієї проблематики в українській економічній науці. Останнім часом з'являються численні дослідження щодо аналізу різних аспектів таких категорій, як

¹ Робота виконувалася за рахунок бюджетних коштів МОН України, наданих як грант Президента країни на виконання науково-дослідної роботи GP/F27/0080 «Механізм стратегічного управління інноваційним розвитком».

інноваційний потенціал та конкурентоспроможність регіону. Так, у цій сфері слід зазначити роботи таких науковців, як Балацький О.Ф. [13], Буднікевич І.М., Школа І.М. [1], Городиський Т.І. [2], Денисенко М.П., Гречан А.П. [3], Денисюк В.А. [4], Джаїн І.О. [5], Ільїн М.С. [6], Канигін Ю.М. [7], Кладченко І.С., Кравченко С.І. [8], Олдак П.Г. [9], Фатхутдінов Р.А. [10], Феєр В.П. [11], Черваньов Л.М., Жилінська О.І. [12] та ін., роботи яких присвячені тлумаченню та дослідженню структури інноваційного потенціалу регіону удосконаленню методичних підходів його оцінки. Однак недостатньо розробленими залишилися питання аналізу та комплексної оцінки інноваційного потенціалу регіонів України.

Цілі статті. Основною метою дослідження є формування критеріальної бази оцінки інноваційного потенціалу регіону як ключового фактору забезпечення його конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Комплексна оцінка інноваційного потенціалу регіону передбачає:

- існування обґрунтованої критеріальної бази;
- наявність статистичної бази;
- можливість використання показників регіонів для оцінки сукупного інноваційного потенціалу країни.

До етапів комплексної критеріальної оцінки інноваційного потенціалу регіону можна віднести:

1. Дослідження регіональної інноваційної діяльності (рис. 1) та розроблення стратегічної інноваційної концепції розвитку регіону;
2. Побудову системи показників та статистичної бази даних для оцінки рівня наявного інноваційного потенціалу регіону;
3. Оцінку наявного інноваційного потенціалу регіону за допомогою визначеної методологічної бази;
4. Аналіз поточного рівня наявного інноваційного потенціалу регіону за встановленими критеріями;
5. Розроблення рекомендацій та напрямків підвищення рівня інноваційного потенціалу регіону;
6. Інтеграцію розроблених заходів підвищення рівня інноваційного потенціалу регіону із діючим механізмом його управління.

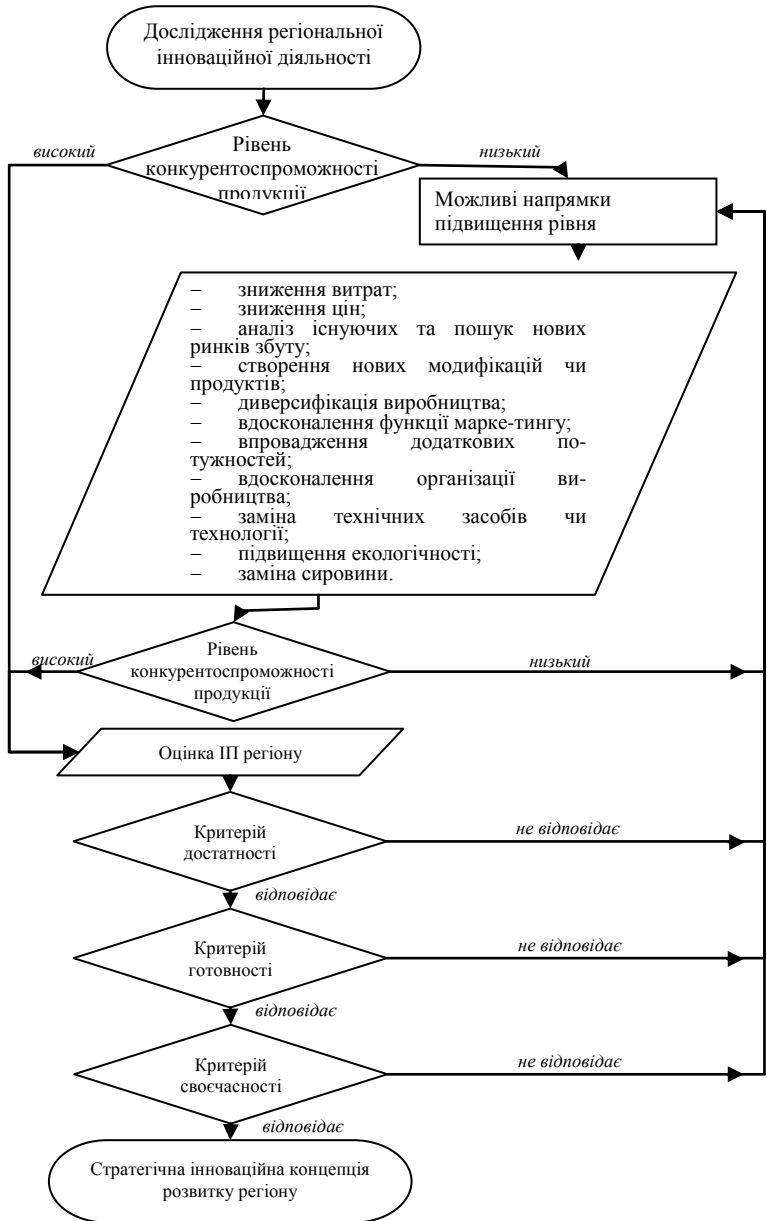

Рис. 1. Процедури дослідження регіональної інноваційної діяльності

Авторами встановлено, що в даний час відсутня комплексна методика критеріальної оцінки інноваційного потенціалу регіону. Крім того, існує необхідність розроблення заходів щодо забезпечення умов сталого розвитку регіонів України та підвищення їх рівня конкурентоспроможності. І тому для оцінки інноваційного потенціалу регіону запропоновано використовувати не одиничні індекси, що характеризують окремі сторони інноваційного потенціалу, а комплексні індекси, що враховують взаємозв'язки і взаємозалежність його складових елементів.

Таким чином, величину інноваційного потенціалу регіону визначаємо як функціональну залежність від двох факторів, що може бути описана формулою:

$$\text{ІПР} = f(K_{\text{ІС}}, K_{\text{ІР}}), \quad (1)$$

де ІПР – величина інноваційного потенціалу;

$K_{\text{ІС}}$ – коефіцієнт інноваційної сприйнятливості регіону;

$K_{\text{ІР}}$ – коефіцієнт інноваційної результативності регіону.

Коефіцієнт інноваційної сприйнятливості регіону можна визначити як частку витрат на інноваційну діяльність в загальному обсязі ресурсного забезпечення регіону:

$$K_{\text{ІС}} = \frac{P_i}{P_o}, \quad (2)$$

де P_i – вартість ресурсів, що використовується регіоном для здійснення інноваційної діяльності;

P_o – загальна вартість ресурсів, яка є в розпорядженні регіону для забезпечення його функціонування.

Інноваційна результативність оцінюється кількістю продуктів, які можна вважати нововведеннями. Даний параметр визначаємо із врахуванням масштабів виробництва інноваційної продукції (K_n), ступеня сприйнятливості нової продукції регіоном (K_c), ступеня завантаженості інноваційної сфери регіону експортованими інноваціями (K_3) та ступеня самостійності інноваційної сфери регіону ($K_{\text{сам}}$). В загальному вигляді коефіцієнт інноваційної результативності функціонування регіону визначаємо за формулою:

$$K_{IP} = \Pi(K_H; K_C; K_3; K_{CAM}), \quad (3)$$

Масштаби виробництва інноваційної продукції визначаємо як співвідношення вартості вироблених в регіоні новацій (O_i) до загальної вартості виробленої в регіоні продукції (O_3):

$$K_H = \frac{O_i}{O_3}, \quad (4)$$

Ступінь сприйнятливості нової продукції регіоном (K_C) визначаємо як співвідношення вартості вироблених в регіоні інновацій - O_{ip} (інновації – комерціалізовані новації) до загальної вартості вироблених в регіоні новацій (O_i):

$$K_C = \frac{O_{ip}}{O_i}, \quad (5)$$

Ступінь завантаженості інноваційної сфери регіону залученими ззовні інноваціями (K_3) визначаємо як співвідношення вартості залученої ззовні інноваційної продукції (виробленої в інших регіонах та реалізованої у даному регіоні - O_{ip3}) до вартості внутрішньої інноваційної продукції (виробленої та реалізованої в даному регіоні - O_{ip}):

$$K_3 = \frac{O_{ip3}}{O_{ip}}, \quad (6)$$

Ступінь самостійності інноваційної сфери регіону (K_{CAM}) визначаємо як співвідношення вартості вироблених в регіоні новацій (O_i) до вартості залученої ззовні інноваційної продукції (виробленої в інших регіонах та реалізованої у даному регіоні - O_{ip3}):

$$K_{CAM} = \frac{O_i}{O_{ip3}}, \quad (7)$$

Враховуючи все вищезазначене, формула 8 має вигляд:

$$K_{IP} = \frac{O_i}{O_3} \cdot \frac{O_{ip}}{O_i} \cdot \frac{O_{ip3}}{O_{ip}} \cdot \frac{O_i}{O_{ip3}} = \frac{O_i}{O_3}, \quad (8)$$

Отже, для оцінки величини інноваційного потенціалу регіону використовуємо формулу:

$$IPR = \frac{P_i}{P_o} \cdot \frac{O_i}{O_3} \rightarrow \max. \quad (9)$$

Такий підхід дозволяє отримати комплексну критеріальну оцінку величини інноваційного потенціалу будь-якого регіону, незалежно від його географічного положення, рівня соціально-економічного розвитку та ресурсного забезпечення.

Як уже було визначено (рис. 1), дослідження регіональної інноваційної діяльності спрямоване на формування стратегічної інноваційної концепції розвитку регіону, що є потужним інструментом для успішного розвитку місцевої економіки, і особливо доцільним є для регіонів, що мають високий інноваційний потенціал.

Стратегія інноваційного розвитку регіону, яку визначаємо як довгострокову реалізацію інноваційних цілей, напрямків, завдань і шляхів їх досягнення, а також механізмів урахування інтересів груп впливу на інноваційну діяльність (суспільство, підприємства, державні інститути тощо), спрямовану на забезпечення сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності певної адміністративної одиниці, повинна встановлювати орієнтири для збалансованого нарощування його конкурентних переваг як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

В основу стратегії інноваційного розвитку регіону вбачаємо доцільним закладати принципи: соціальної орієнтованості; системності та комплексності; поетапного розвитку; врахування інтересів груп впливу на інноваційну діяльність; стійкості інноваційного розвитку; взаємодії з іншими стратегіями розвитку регіону (економічною, соціальною, фінансовою, екологічною тощо); орієнтованості на збалансоване нарощування усіх форм капіталу регіону.

Для вибору стратегії інноваційного розвитку регіону

пропонуємо використовувати матрицю (рис. 2), яка враховує співвідношення рівнів достатності ресурсів регіону та його інноваційного потенціалу.

Рівень інноваційного потенціалу регіону	високий	Стратегія вибіркового розвитку	Розвиваюча стратегія	Стратегія, що заснована на безупинному впровадженні новаций
	середній	Стратегія збору урожаю (перехід на традиційні сфери діяльності)	Стратегія відновлення ресурсного потенціалу	Розвиваюча стратегія
	низький	Інерційна стратегія	Стратегія збору урожаю (перехід на традиційні сфери діяльності)	Стратегія вибіркового розвитку
		низький	середній	високий
Рівень достатності ресурсів регіону				

Рис. 2. Матриця вибору стратегії інноваційного розвитку регіону

Деталізуємо зміст зазначених на рис. 3 чистих інноваційних стратегій розвитку регіону:

1. Інерційна стратегія передбачає збереження існуючого портфеля ресурсів як бази соціально-економічного зростання, а також використання звичних методів і корпоративних форм експлуатації даних ресурсів.

2. Стратегія відновлення ресурсного потенціалу, що експлуатувався на попередньому етапі розвитку регіону, розрахована на збільшення потоку інвестицій в регіон і істотне нарощування адміністративних зусиль регіональної влади.

3. Стратегія заснована, що на безупинному впровадженні новаций передбачає:

- використання висококваліфікованої і мобільної робочої сили, прогресивних технологій;
- інфраструктурну і правову доступність великого ринку; сильних ринкових позицій у вигляді глобальних брендів;

– обширну контрактну базу, сучасні формати торгівлі тощо.

Перехід до інноваційного стратегічного розвитку регіону вимагає реалізації комплексних, взаємопов'язаних за багатьма критеріями перетворень за такими напрямками:

1. Розвиток людського потенціалу, що є ключовим чинником в реалізації стратегічних цільових орієнтирів. В рамках даного напрямку передбачається:

- подолання негативних демографічних тенденцій, що склалися, та створення умов для зростання чисельності населення;
- підвищення рівня і якості життя;
- зростання заробітної плати, заснованої на підвищенні продуктивності праці і якості робочої сили;
- створення ефективних механізмів конкуренції на регіональному ринку праці;
- забезпечення доступності якісних послуг освіти, охорони здоров'я, культури тощо.

2. Створення інноваційної інфраструктури, яка стимулює розвиток інноваційної діяльності та залучення інвестицій в економіку регіону. Передбачається розвиток інфраструктури, що сприяє зростанню бізнесу (бізнес-інкубатори, технопарки, гарантійні і венчурні фонди, логістичні центри і тому подібне) на умовах державно партнерства та підтримки.

3. Структурна перебудова економіки на основі інноваційно-технологічного розвитку: а саме створення регіональної інноваційної системи, заснованої на інтеграції системи наукових досліджень та бізнес-середовища.

4. Закріплення і розширення конкурентних переваг в традиційних сферах та освоєння нових сфер.

5. Вдосконалення регіонального законодавства, що передбачає створення сучасного регіонального законодавства, направленого на забезпечення стійкого економічного зростання, вирішення соціальних питань в регіоні.

У свою чергу розроблення регіональної стратегії інноваційного розвитку надає можливість:

- визначити унікальні особливості регіону, що здатні стати основою його довгострокового розвитку;
- виявити і в подальшому ефективно використовувати

конкурентні переваги регіону;

- розробити узгоджений перелік заходів, направлених на розвиток регіону та підвищення його конкурентоспроможності;
- підвищити інвестиційну привабливість регіону.

Висновки. Підбиваючи підсумки, можна зробити такі висновки:

- сформовано підхід щодо дослідження регіональної інноваційної діяльності;
- запропоновано критеріальну базу для комплексної оцінки величини інноваційного потенціалу регіону, що дозволяє враховувати взаємозв'язки та залежність його структурних елементів;
- визначено сутність стратегії інноваційного розвитку регіону, її принципи та розроблено матрицю вибору залежно від співвідношення рівнів достатності ресурсів регіону та його інноваційного потенціалу.

Подальші дослідження в рамках даної проблематики будуть спрямовані на дослідження та порівняння інноваційного потенціалу регіонів України, а також розроблення заходів щодо їх посилення.

Список літератури.

1. Буднікевич І. М. Становлення регіонального ринку інновацій в Україні [Текст] / І. М. Буднікевич, І. М. Школа. – Чернівці, Зелена Буковина, 2002. – 258 с.
2. Городиський Т. І. Інноваційний потенціал регіону: суть, функції та структура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/PRNIT_2006/Economics/30.doc.htm.
3. Денисенко М. П., Гречан А. П. Тенденції розвитку на інноваційних засадах галузевої структури промисловості України [Текст] / М. П. Денисенко, А. П. Гречан // Проблеми науки. - №7. – 2006. – с. 9-16.
4. Денисюк В. А. Інноваційна активність національної економіки: вдосконалення методології. Показники промислових підприємств, державна підтримка [Текст] / В. А. Денисюк // Економіст – 2005. - № 8. – с. 45-49
5. Джаин И. О. Оценка трудового потенциала: Монография. [Текст] / И. О. Джаин. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2002. – 250 с.
6. Ильин М. С. Научно-технические потенциалы стран СЭВ: состояние и взаимодействие [Текст] / М. С. Ильин. – М.: Экономика, 1984. – 119 с.
7. Каныгин Ю. М. Научно-технический потенциал (проблемы накопления и использования) [Текст] / Ю. М. Каныгин. – Новосибирск: Наука, 1984. – 154 с.
8. Кравченко С. И., Кладченко И. С. Исследование сущности инновационного потенциала [Текст] / С. И. Кравченко, И. С. Кладченко // Научные

труды Донецкого национального технического университета. Серия: экономическая. Выпуск 68. - Донецк, ДонНТУ, 2003. - с. 88-96.

9. Олдак П. Г. Принципы программного похода / П. Г. Олдак // Материалы научного симпозиума по проблемам долгосрочного экономического прогнозирования развития народного хозяйства Сибири и Дальнего Востока. – Новосибирск, 1990. – 76 с.

10. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление [Текст] / Р. А. Фатхутдинов - М.: ИНФРА-М, 2000. - 312 с.

11. Феєр В. П. Регіональна інноваційна система в контексті конкурентоспроможного розвитку туристичного бізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SVMN_2007/Economics/19861.doc.htm.

12. Черваньов Л. М., Жилінська О. І. Науково-технічна конкурентоспроможність країни: підходи до визначення [Текст] / Л. М. Черваньов, О. І. Жилінська // Наука та наукознавство. – 2006. - № 1. – с.15-27.

13. Экономический потенциал административных и производственных систем: Монография [Текст] / Под общей ред. О. Ф. Балацкого. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2006. – 973 с.

Ілляшенко С. М. Оцінка інноваційного потенціалу регіону як основа ухвалення ефективних інноваційних рішень / С. М. Ілляшенко, О. А. Біловодська, О. Ф. Грищенко // Проблеми підвищення ефективності функціонування підприємств різних форм власності: сб. науч. тр.: вып. 3, т. 3 / НАН України, Ін-т економіки пром-сти; редкол.: И.П. Булєєв (отв. ред.) и др. – Донецьк, 2010. – С. 57-66.